

MEGALITHISCHE WANDELING

1 Algemene Informatie

Naam van de Route	: Megalithische wandeling
Opsteller	: Dirk v.d. Oetelaar
Vertretpunt	: parkeerterrein van het "Domaine de Hottemme" of het station van Barvaux.
Aankomstpunt	: parkeerterrein van het "Domaine de Hottemme" of het station van Barvaux.
Afstand	: 15 km (18 km indien u eerst met trein naar Barvaux gaat)
Moeilijkheidsgradatie	: licht // normaal // pittig // zwaar
Hoogteverschil	: totale stijging/daling = 335m (375m indien vanaf het station van Barvaux) langste stijging = 175m
Hoogste punt v.d. route	: 395m, ± 1 km zuidelijk van Wéris ("A la Plate")
Laagste punt v.d. route	: 180m, parkeerterrein van het "Domaine de Hottemme" of 160m (station)
Parkeren	: parkeerterrein van het "Domaine de Hottemme" aan de weg Barvaux - Heyd
Horeca	: In het `maison des Mégalithes` te Wéris (na 10 km)
Bijzonderheden	: deze route is absoluut ongeschikt voor kinderwagens en rolstoelen
Datum opstellen	: versie 1.5: 23 november 2017 // versie 1.0: 20 december 2004

2 Inleiding

Nog geen 10 hemelsbrede kilometers ten zuiden van Sy ligt het plaatsje Wéris. Dit plaatsje staat bekend als de "Megalithische hoofdstad van België". "Megaliet" betekent letterlijk vertaald "grote steen". In de directe omgeving van Wéris zijn heel wat bouwwerken te vinden die uit grote stenen gemaakt zijn. U kunt daarbij denken aan "gang-graven" ofwel "Dolmens" en grote, rechtopstaande stenen zuilen, ook wel "Menhirs" genoemd. Deze bouwwerken dateren uit de "Seine-Oise-Marne" cultuur, kortweg de "S.O.M. cultuur". Deze cultuur is afkomstig uit de omgeving van het huidige Parijs en heeft ook rond Wéris tussen 2800 en 1700 v.C. zijn megalithische sporen achtergelaten. Dit tijdperk omvat het Midden- en Laat- Neolithicum (= nieuwe stenen tijdperk).

Deze wandeling brengt u langs alle megalithische bijzonderheden rondom Wéris. Dat zijn twee ganggraven, diverse menhirs en de steengroeve waar het bouw materiaal uit gehaald is. Ook doet de wandeling bijzondere bezienswaardigheden aan, zoals de "Pierre Haina" ofwel de "witte menhir", het "duivelsbed" en "pas Bayard". Deze stenen hebben waarschijnlijk eerder met legenden en bijgeloof te maken dan de graven en menhirs, die een meer praktisch nut hadden. En toeval of niet: De megalithische bouwwerken staan in het landschap zo opgesteld dat ze bij elkaar een spiegelbeeld van het sterrenbeeld "de Grote Beer" voorstellen. Op de laatste pagina van deze route-beschrijving staat een afbeelding van dit sterrenbeeld met de namen van de sterren en de corresponderende bouwwerken.

Het eerste stuk van deze wandeling leidt u door een prachtig landgoed dat "Domaine de Hottemme" heet. Eigenlijk niks meer en niks minder dan de kasteeltuinen van het "Chateau de Hottemme". Het parkeerterrein aan de doorgaande weg Barvaux – Heyd is het startpunt van deze wandeling. Deze parkeerplaats, aan de rechterkant van de weg, is gemakkelijk te herkennen omdat aan de linkerkant van die weg een grote stenen poort staat. Op een rood bord leest u dat deze marmeren poort toegang biedt tot het "Parc et Promenade". De toegang is vrij. U moet uiteraard wel op de paden blijven.

Wanneer de wandeling een megalithische bijzonderheid aandoet, zal daarover in de beschrijving een stukje uitleg te vinden zijn. Tenslotte valt nog te vermelden dat in Wéris een gezellig museumje te vinden is dat uiteraard gewijd is aan het "megalithische complex" rondom dit Ardennen dorpje. Kijk voor meer informatie over Wéris en zijn megalieten op:

- www.weris-info.be

3 Het beginpunt

Het parkeerterrein van het Domaine de Hottemme is dus het beginpunt van deze wandeling. Om hier te komen, heeft u twee mogelijkheden:

1° optie: per auto: de totale afstand is ongeveer 13 km (circa 15 minuten autorijden).

- Ga terug Sy uit. Net buiten Sy, op het hoogste punt, gaat u op een Y-splitsing rechtsaf. De weg zal nog even stijgen en daarna weer gaan dalen. Bij een volgende Y-splitsing houdt u links aan. 200m verder komt u uit op een T-splitsing.
- Ga hier rechtsaf in de richting "Durbuy". Na zo'n 4 km komt u in het plaatsje Bomal op een grote kruising uit.
- Ga hier rechtdoor, richting "La Roche 31" en "Marche 23". Weer zo'n 4 km verder komt u in Barvaux uit, in een grote bocht naar rechts.
- Ga hier 'scherp' links af, richting "Wéris en "Èrezée" ("Rue de Tenimont"). Deze straat brengt u tot bij het station van Barvaux.
- Ga, na het station, het spoor over en ga meteen linksaf, richting "Heyd". Na een scherpe bocht naar rechts ziet u al het bordje dat u naar het beginpunt: "Domaine de Hottemme" verwijst. Blijf de weg nog ongeveer 1 km volgen en dan ziet u rechts van de weg een parkeerstrook en links van de weg de grote toegangspoort tot het "Domaine".

2° optie: per trein: [Check de actuele treintijden hier ...](#) (*) rijdt niet za. en niet op zon- en feestdagen.

- Sy → Barvaux: 07.55 / 08.55 / 09.55 / 10.55 / 11.55 / 12.55 / 13.55 / 14.55 / 15.55 / 16.55
- Barvaux → Sy, ma t/m vr: elk uur vanaf 08.18 uur // za t/m zo: om de 2 uur vanaf : 09.56 uur
- U verlaat het station van Barvaux en gaat direct het spoor over. Meteen daarna gaat u linksaf en volgt u de weg richting "Heyd".
- Na een scherpe bocht naar rechts, ziet u al het bordje dat u naar het beginpunt: "Domaine de Hottemme" verwijst. Blijf de weg nog ongeveer 1 km volgen en dan ziet u rechts van de weg een parkeerstrook en links van de weg de grote toegangspoort tot het "Domaine".

4 Aard van de wegen

Deze route gaat afwisselend over een enkel teerweggetje maar meestal over halfverharde wegen, rotspaadjes en bospaadjes. Soms is de ondergrond hard, dan weer zacht, soms nat en dan weer droog. Met name als het geregend heeft, kan een enkel pad erg glad zijn!

5 Aanbevolen uitrusting

- Goede en stevige (berg)schoenen van 'BC' kwaliteit // eenvoudig rugzakje met regenpak.
- Kaart van de omgeving // drinken en eten // een zaklamp.

6 Route-aanduiding

Deze route is niet expliciet gemarkeerd. U zult diverse tekens en markeringen tegenkomen maar die hebben niets met deze wandeling te maken. Op sommige stukken kunt u zich echter wel oriënteren op de veelvuldig aanwezige GR tekens. In de tekst staat dan "(=GR)".

7 Kaarten

- NGI-kaart, nummer: 55/1-2, schaal 1:20.000 (1 cm = 200m)
- Deze kaart is te koop in de Tukhut. Vraag ernaar bij de dienstdoende patron.

8 Overige

- Uw eventuele opmerkingen en/of aanvullingen op deze routebeschrijving, kunt u via E-Mail sturen naar info@tukhut.nl. U kunt daarvoor desgewenst ook het [responsformulier](#) van de Tukhut website gebruiken. Uw gewaardeerde suggesties worden dan bekeken, en indien van toepassing, in de volgende versie van deze routebeschrijving verwerkt.

9 Route-beschrijving

- U verlaat de parkeerstrook en steekt de weg over om vervolgens door de grote zwart-marmeren toegangspoort te gaan. Voor deze poort, op een rood bord, valt te lezen dat u het "Parc et Promenade" van het "Domaine de Hottemme" gaat betreden.
- Volg in het park eerst het asfaltweggetje. Op een bepaald moment ziet u rechts, laag bij de grond een wit bord dat naar rechts wijst. Op dit bord staat te lezen "Domaine de Hottemme Expo, Accueil". Ga hier rechtsaf en neem kort daarna het eerste stijgende grindpad naar links. U gaat alsmear rechtdoor. Circa 1 km en 60 klim-meters verder komt u bij de uitgang van het park.
  - o Bij de uitgang ziet u links een groot wit gebouwen-complex. Dat is het "Ferme de Hottemme". In dit gebouw was ooit het informatiecentrum van het park gevestigd. Het is nu (2017) niet echt meer in gebruik.
- Zowel vanuit het park als vanuit de Ferme loopt u naar de weg en steekt deze over. U gaat rechtsaf en een klein stukje verder is er een pad naar links.
- Ga hier linksaf. Het pad is de eerste 15 meter een gewoon teerweggetje. Daarna wordt het halfverhard en het pad loopt tenslotte licht dalend tussen struiken door.
  - o In de verte (± 2 km) ziet u hoog boven de overkant van het dal, op een open plek in het bos, als u goed kijkt, een grote witte steen. Deze steen heet de "Pierre Haina". Onthoudt die plek in het bos. We komen er later op terug.
- U kruist een klein asfaltweggetje en gaat rechtdoor om over een "graspad" verder te dalen (rechts een weiland) tot u weer bij een asfaltweg komt.
- Steek deze weg schuin naar links over en vervolg uw route door met het pad, links van het huis met nr. 37, verder af te dalen. Het is een pad met veel losse keien. Als het goed is, zult u rechts van het laagste punt van dit pad een kikkerpoeltje tegenkomen. U komt weer uit op een asfaltweggetje.
  - o Aan de overkant (links) ziet u een bijzonder bermkruis. Links van u staan tegen een hekpaaltje 3 stenen. Als u goed kijkt, dan lijkt het wel een soort van beton van kiezelstenen in cement. Het is inderdaad een soort natuurlijk beton. Dit materiaal heet "puddingsteen" ook wel "zandsteenconglomeraat" genoemd. Dit materiaal is heel anders dan het compacte "Dolomietkalk" dat u overal in de Ourthe-vallei aantreft.
  - o Het puddingsteen is het materiaal dat in deze omgeving gebruikt werd om de megalithische bouw-werken mee op te richten. Het zal u tijdens de rest van deze wandeling vast niet ontgaan dat ook de moderne bewoners van dit hogergelegen dal deze puddingsteen nog steeds gebruiken. Maar tegenwoordig meestal ter verfraaiing van hun erf.
- Ga hier rechtsaf en volg het asfaltweggetje. Loop dit weggetje af tot op aan kruising van dit soort weggetjes.
- Ga op deze kruising rechtdoor. Het pad gaat eerst tussen naaldbomen (links) en een weiland (rechts) door. Daarna passeert u een stoeterij.
  - o Voor de leken onder ons: een stoeterij is een een paarden-fokkerij.
- Weer wat verder ziet u rechts allemaal ondiepe en ietwat overwoekerde kuilen tussen de bomen. Hier is ooit een kleine steengroeve geweest. Dit pad komt weer uit op een asfaltweg.
- Ga hier rechtsaf en volg de weg zo'n 200m tot aan een kruising.
- Ga hier linksaf, een half verhard pad in (= variant van de GR 57). Volg dit pad ongeveer 1 km.
  - o Naar links heeft u weer een paar keer een mooi zicht op de witte "Pierre Heina"!!
- Dit half verharde pad komt uit op een betonpad.
- Ga hier rechtsaf. Steek even verder een asfaltweg over. Onder een paar grote eiken ziet u al het eerste "ganggraf", de "Dolmen de Wéris" en enige "Menhirs". Een mooi plekje om even van te genieten. Hierna volgt enige uitleg over de "Dolmens".

Dolmen de Wéris

Waar komt het woord "**Dolmen**" vandaan? Het is een Bretons woord met de volgende betekenis: "**dol**" = "tafel" en "**men**" = "steen". Dus een stenen tafel. Alleen niet om van te eten!

Dit ganggraf is onder verschillende namen bekend. Naast "Dolmen de Wéris, wordt het ook wel het noordelijke ganggraf of Wéris I genoemd. Maar hoe dan ook, het is een bouwwerk waarin de mensen uit de S.O.M. cultuur hun doden konden bijzetten. Om het graf helemaal af te sluiten, werd er nog een aarden wal over aangebracht. In Nederland komen we in Drenthe ook van dit soort graven tegen. Daar worden ze "Hunnenbedden" genoemd.

Als u een kijkje in het graf neemt, snapt u vast wel waarom dit soort bouwwerken "ganggraven" worden genoemd. Een dergelijk bouwwerk bestaat uit "draagstenen" (verticaal) met daarbovenop de "dekstenen". De ingang van het graf werd altijd voorzien van één of meerdere verplaatsbare stenen. Dat was ook nodig want in zo'n graf konden meerdere mensen worden bijgezet.

Het materiaal is de eerder beschreven "puddingsteen". De grootste deksteen weegt maar liefst 30 ton (= 30.000 kg). Het materiaal van de graven en de Menhirs komt uit een puddingsteengroeve ten zuidwesten van Wéris. Als u weer even de "Pierre Haina" opzoekt, dan is vandaar af de groeve gemakkelijk te vinden door, kijkend op dezelfde hoogte, $\pm$ 1 km naar rechts te gaan. De groeve ligt 110m boven dit graf. Het moet een hele klus geweest zijn om dit materiaal te winnen, te transporteren en er vervolgens deze bouwwerken mee op te richten. Vele handen maken licht werk. Maar toch! Waarschijnlijk hebben de megalietenbouwers gebruik gemaakt van rolhout, hefboomen, contra-gewichten en hellende vlakken. Over Menhirs komt u later meer te weten. Laten we eerst nog wat wandelen.

- Vervolg uw route over het betonpad langs het graf tot het eerste pad schuin naar links.
- Ga hier linksaf. Volg dit half verharde pad zo'n 800 meter.
  - o Naar links kunt u nu waarschijnlijk de plaats van de groeve beter herkennen als u bedenkt dat in de beboste helling op een bepaalde plaats de bomen wat hoger zijn. Net daaronder is de groeve. Als u het niet kunt vinden, is dat niet erg. De wandeling brengt u er later nog naar toe.
- Het pad komt uit op een T-splitsing.
- Ga hier linksaf. Een paar meter verderop, komt u uit op een kruising met een asfaltweggetje.
- Ga hier rechtsaf en volg dit weggetje over een afstand van 250 meter. U ziet dan aan de rechterkant een half-verhard pad.
- Ga hier rechtsaf en volg dit pad, tussen weilanden en akkers door, tot aan een asfaltweg.
  - o Zo'n 75m rechts van u, langs deze asfaltweg, ziet u een grote Menhir. De plaats waar deze grote steen nu staat, is niet de plaats waar hij ooit gevonden is. In 1947 is de steen door een boer in zijn akker ontdekt en een jaar later is het door de Luikse professor Danthine langs het veld weer opgericht. Deze steen is naar deze Belgische prof. ver-noemd en heet dus de "Danthine" menhir. Het gevaarte is 3,60 m hoog en weegt zo'n 8000 kilo !!! Straks krijgt u wat meer info over het nut van deze menhirs.
- U steekt de weg over en gaat gewoon rechtdoor.
  - o Kijkt u rechts over uw schouder dan heeft u weer een mooi zicht op de "Danthine" menhir. Op weg naar de volgende dolmen. Links voor u, in de verte ziet u een carré van 4 grote eiken. Precies daartussen ligt het volgende doel van deze wandeling.
- Op een kruising van paden gaat u linksaf. Neem het eerste pad schuin naar links, tussen weilanden door. Dit pad brengt u bij het "Dolmen d'Oppagne".

Dolmen d'Oppagne

U zult nu vast wel begrijpen waarom dit gang-graf van een afstandje niet te zien was. "Dolmen d'Oppagne", het `zuidelijke gang-graf` of `Wéris II` werd in 1888 ontdekt. Het is met zijn 7 meter iets kleiner dan het noordelijke gang-graf. Rondom Wéris zijn eigenlijk maar twee gang-graven te bezichtigen. Er zijn er echter veel meer geweest. In de loop van de tijd zijn veel van deze graven en menhirs vernield,

en dat om verschillende redenen:

- Zo werd het harde puddingsteen als bouw materiaal gebruikt.
- Maar ook konden de stenen hinder veroorzaken bij de landbouw.
- Of de bouwwerken werden vernield om sporen van "heidense beschavingen" uit te wissen.

Omdat het gesteente erg hard is, kwam het nogal eens voor dat ze onder het motto: "zand erover" werden "ingekuuld". Dan kon er gewoon overheen worden geploegd. In 1984 zijn zo nog, bij opgravingen, een paar menhirs in de buurt gevonden.

Bij het uitgraven van de gang-graven zijn natuurlijk ook heel wat andere bodemvondsten gedaan, denk bijvoorbeeld aan skelet-resten, voorwerpen van vuursteen, scherven van bekers en potten en gouden munten. Meer hierover kunt u te weten komen in het "Musée des Megalithes" in het hartje van Wéris. Overigens kunt u daar ook zien dat dolmens er in verschillende vormen voorkwamen. Bij dit gang-graf ziet u ook weer een paar menhirs staan. En ook daar valt wel iets over te vertellen.

De Menhirs van Wéris en omgeving

Het woord "**menhir**" is ook weer een Bretons woord met de volgende betekenis:

"**men**" = "steen" en "**hir**" = "lang" Een steen uit één stuk, een monoliet, die langer was dan breed.

Wat de precieze betekenis van deze rechtopstaande stenen is geweest, daarover zijn de geleerden het nog lang niet eens. Toch zijn er wel een paar mogelijke verklaringen:

- Ze staan vaak in de buurt van dolmens dus ligt het voor de hand te veronderstellen dat het wegwijzers naar deze begraafplaatsen waren.
- Maar net zo goed hadden het grenspalen kunnen zijn om grondgebieden af te bakenen.
- Weer anderen beweren dat het vruchtbaarheidssymbolen waren. Een soort fallussymbool.
- Het zouden zelfs onderdelen kunnen zijn van enorme astronomische observatoria. Die zouden dan gebruikt kunnen zijn voor het bepalen van de seizoenen of om verduisteringen te voorspellen.

Goed, genoeg gemijmerd: Laten we de benen maar weer eens even strekken.

- Loop terug naar het doorgaande pad.
- Ga hier linksaf en volg een asfaltweggetje met kiezelstenen erlangs (=GR). U negeert paden naar links en rechts en blijft dit GR-pad volgen tot bij een kruising van onverharde wandelwegen.
- De route gaat hier rechtdoor verder (=GR).
- Maar als u nog even een kijkje wilt nemen bij de "Menhirs van Oppagne" dan moet u op deze kruising rechtsafslaan (≠GR). U loopt door tot aan een asfaltweg en gaat daar rechtsaf. Het eerste pad naar links brengt u bij 3 menhirs die onder een perenboom staan. Wilt u de menhirs niet bezichtigen, lees dan onder dit tekstblokje verder.
  - o Over deze drie "**Menhirs van Oppagne**" valt ook nog wel wat te vertellen: In 1906 zijn deze menhirs in gedeelten gevonden, uitgegraven en weer opgericht tot deze 3 kolossen van 2 tot 2,5 meter. Echter, alles betreffende deze stenen is giswerk.
  - o Omdat de stenen in stukken zijn gevonden is het niet helemaal duidelijk of we hier oorspronkelijk met 3, 2 of zelfs maar 1 menhir te maken hebben. Maar het verhaal is nog complexer. Want na de tweede wereldoorlog heeft een hotelier uit Hotton de stenen weggehaald om ze vervolgens bij zijn eigen hotel weer op te richten (hoezo zorgvuldig omgaan met cultureel erfgoed). Op last van de overheid moest hij ze echter weer terugplaatsen. Bij het transport is één van die stenen toen gebroken.

- Door deze hele geschiedenis is ook de exacte plaats waar ze gestaan hebben, en hun oriëntatie, niet helemaal duidelijk. Ga nu weer terug naar de kruising en sla hier rechtsaf. U bent nu weer op de route aanbeland.
- Circa 100m voor een grote doorgaande weg, gaat u (ter hoogte van een boerderij/schuur die u rechts ziet liggen) linksaf, en volgt u het omhooglopende wandelpad.
- Na een bocht naar links gaat het pad dalen en blijkt u ineens in een alleraardigst beekdalletje te wandelen met aan de overkant de huizen van het gehucht Wénin dat weer een onderdeel uitmaakt van Oppagne. Dit pad komt uiteindelijk op een asfaltweggetje uit.
- Ga hier scherp linksaf een stijgend weggetje in (=GR). Later wordt dit een pad en weer later wederom een weggetje? Het komt in ieder geval uit op een ander asfaltweggetje.
- Ga hier rechtsaf (=GR). Zo'n 80m verder komt u uit op een vijfsprong.
  - Rechts van u ziet u een grasveldje met een bankje. In het midden daarvan ligt een langgerekte steen. Daarin ziet u een brede groef. Volgens de legenden is het Ros Beyaert hieraan debet. Vanaf hier zou het paard zich, met de vier Heemskinderen op zijn rug, hebben afgezet om zodoende met een reuze sprong van 5 km !! in Durbuy uit te komen. Het verklaart wellicht waarom dit gehucht "Pas-Bayard" heet?
- Steek de kruising over en neem het stijgende weggetje links van het huis met nr. 1. Loop een klein stukje door tot weer een huis (links van u) met nr. 1.
- Ga hiervoor linksaf een GR-pad in. Neem het eerste pad rechts dat voor een kapelletje langs gaat. (=GR). Dit pad gaat behoorlijk stijgen. U loopt over een puddingstenen pad.
  - In de weilanden links ziet u weer enige grote puddingstenen liggen. Aan het einde van het linker weiland, als u het bos betreedt, ziet u een hele grote puddingsteen. Dit is de "Pierre Bayard" ("steen van Bayard"). We komen nu in het gebied waar de puddingsteen groeve zich bevindt en dat is aan de ondergrond ook al enigszins te merken.
- Neem in het bos het eerste pad links (=GR). Ga verder tot aan een Y-splittings.
- Ga hier linksaf (=GR). Na iets meer dan 500m, bereikt u het hoogste punt van deze wandeling.
  - Volgens het bordje bevindt u zich hier op een hoogte van 395m. Het exacte geodetisch punt (een rechthoekige steen met een markering) ligt 20m naar links in het bos.
- Ga verder totdat u uitkomt op een grote 6-sprong in het bos.
- Ga hier linksaf en volg een sterk dalende weggetje (=GR). Wat verderop blijkt het meer een asfaltweggetje te zijn. Daal totdat u bij een kruising komt (bank). Er zijn nu twee mogelijkheden:
  - **1e optie:** U hebt voorlopig genoeg van al die stenen en bent aan een versnapering toe. Dan loopt u gewoon door naar beneden en 750m verder komt u op een pleintje in Wéris uit. Daar vindt u vast wel wat u zoekt. Ook is daar het eerder genoemde "Maison des Megalithes" te vinden. Om de route weer te vervolgen leest u verder vanaf (****).
  - **2e optie:** U wilt eerst nog even de steengroeve bekijken en daarna toegeven aan de drang naar versnaperingen. Volg dan de beschrijving hieronder.
- Ga op de kruising linksaf (=GR) en volg dit bospad zo'n 300m. De grote puddingstenen in het bos wijzen er wederom op dat we in de buurt van groeve zitten. U komt uit bij een onopvallend pad naar links. Ga hier linksaf om na circa 50m bij een wit bordje uit te komen. Het maakt u duidelijk dat u nu voor de oude steengroeven staat.
- Ga rechts van het bordje verder en neem meteen het eerste paadje naar links.
  - Eigenlijk is de groeve niks anders dan een uitholling in de bergwand met daarvoor een hoop (meer een rug) van enorme rotsblokken. De groeve is nu overwoekerd door struikgewas en varens. Evenzo heeft het bos er weer bezit van genomen. Toch is er wel min of meer een pad door de groeve te ontwaren. Probeer het maar. Al is het alleen maar om van de bijzonder mooie vegetatie te genieten. Deze groeve is dus door de mensen uit de S.O.M cultuur gebruikt om er de megalieten uit te halen. Het is nog

steeds niet helemaal duidelijk hoe men dit precies heeft gedaan. Het materiaal is namelijk erg hard.

- Deze groeve heeft overigens ook een meer recente geschiedenis. Ene Victor Gain uit Hœi (Huy) kwam op het idee, toen in 1888 de dolmens waren ontdekt, om de groeve weer te gaan exploiteren. Hij wilde uit de harde puddingsteen bodems voor hoogovens gaan produceren. Hij begon eerst met de losliggende stenen weg te halen en daarna waagde hij zich aan de groeven zelf. Daar heeft hij zich dus letterlijk op stukgebeten want het materiaal bleek zo hard te zijn dat het nauwelijks te winnen was. In 1904 werd de productie alweer stopgezet.
  - Het geeft te denken als blijkt dat het met moderne middelen al een zeer zware klus is om de monolieten te winnen! Hoe moest dat dan wel niet in de prehistorie gegaan zijn? Genoeg om over na te denken. Maar dan wel bij een welverdiende versnapering. Op naar de koffie dus.
- Vanaf het witte bordje daalt u weer af naar het brede doorgaande bospad.
  - U steekt dit pad recht over. Met een sterk slingerend en smal padje daalt u nu verder door het bos af tot aan een T-splitsing.
  - Ga hier rechtsaf en loop voor een grote halfronde puddingsteen langs. Volg dit pad tot op een asfaltweggetje.
  - Ga hier linksaf en daal de weg verder af tot aan het pleintje in Wéris. Daar vindt u vast wel wat u zoekt. Ook is daar het eerder genoemde "Musée des Megalithes" te vinden.
    - (****) Over Wéris is in dit megalithische verband ook nog wel wat te vertellen. Zo lijkt de naam van dit stadje verdacht veel op het ook weer Bretonse woord "Gwer" dat uitkijkpost en/of sterrenwacht betekend. Verondersteld wordt dat de megalithische bouwwerken in het gebied onder Wéris samen een sterrenkundige betekenis hadden. Zo vermoedt men ook dat de bouwers van het S.O.M volk de menhirs en Dolmens zo neergezet hebben dat zij daarmee het sterrenbeeld "de Grote Beer" in spiegelbeeld hebben willen namaken. En dat over een totale afstand van ongeveer 4 kilometer !!
    - Laten we weer eens verder gaan er is nog meer verbazingwekkends te bekijken en te vertellen:
  - Zoek op het pleintje het kapelletje op met daarnaast een Mariabeeld. Ga links van dit bouwwerkje de straat in die Rue du Mont blijkt te heten. Dat kan kloppen want we gaan weer omhoog (=GR).
  - Op een kruising bij een huis met nr. 6, gaat u gewoon rechtdoor (=GR). Het bordje wijst al in de richting van ons volgende doel: de "Pierre Haina".
  - U blijft almaar rechtdoor lopen, totdat u naar rechts een smal pad (met routewijzer: 5 min naar "Pierre Haina") steil tegen de berg omhoog ziet gaan.
  - U neemt dit GR-pad naar rechts en na 40 steile klim-meters komt u uit bij een wel heel bijzondere megaliet op een eveneens heel bijzondere plek:

Pierre Haina

Deze bijzondere monoliet wordt ook wel de "witte menhir" genoemd. Het zal u duidelijk zijn waarom dat zo is. Deze steen is hier niet neergezet maar door de mens op deze plaats uit een vrijgemaakte rots uitgehouwen. Het is meer dan 3m hoog en 1,20m breed. De steen maakt een hoek van 45 graden en is naar het oosten gekeerd. De steen lijkt zo net op een vinger die uit de grond steekt en in de richting wijst waar de zon opkomt.

De naam van de steen "Pierre Haina" betekent "steen der ouden". Volgens een legende zou deze steen, als een kurk op een fles, een toegang naar het centrum van de aarde afsluiten. Van tijd tot tijd is dit de plaats waar de duivel uit dat gat zou komen !! Vervolgens gaat hij dan op het "duivelsbed" uitrusten als hij klaar is met zijn duivelse arbeid. Overigens is "Het duivelsbed" de volgende stop van deze wandeling. Elk jaar bij de lente-nacht-evening (21-03) wordt de Pierre Haina weer witgekalkt. In een ver verleden kwamen de dorpsbewoners uit de omgeving dan om de steen dansen.

In 1975 is de rite van het witkalken weer in ere hersteld door een groep toegewijden van het "Europees Instituut voor Symboliek en Historie". Nu alleen het dansen nog?? 25 meter pal oostelijk van de steen is een soort halfronde uitholling in de rotswand gemaakt. Het is mogelijk om er in een speciale uitholling te gaan liggen. Als men dan, vanuit deze positie, bij zonsondergang op de genoemde datum over de menhir heen kijkt zal men de zon boven het "Dolmen de Wéris" (het noordelijke ganggraf dus) zien verdwijnen.

Wellicht dus dat dit punt de eigenlijke "gwer" (= uitkijkpost / sterrenwacht) van de omgeving is. Feit is in ieder geval wel dat alle megalithische bouwwerken die samen de grote beer zouden vormen vanaf de witte menhir te zien zijn.

- Bijgekomen van al deze wetenswaardigheden, gaan we deze megalithische puinhopen maar weer eens verlaten. U gaat met uw rug naar de "holle rug" van de "witte menhir" staan en kijkt dan naar de rotsige bergwand, pal naar het oosten dus. U kijkt vervolgens een kwartslag naar links (pal naar het noorden) en u ziet een sterk dalend smal paadje.
- Neem dit paadje en daal door het bos weer zo'n 40m af. U komt uit op een breder bospad. Steek dit recht over. Enkele meters verder ziet u in een berkenbosje een merkwaardige steen liggen. Volgens het bordje zou het hier gaan om de "Lit du Diable" ofwel het "duivelsbed".

Het duivelsbed

Zelfs de duivel moet wel eens uitrusten van al zijn boze arbeid. Dat zou hij hier dan doen. Een bijzondere stenen tafel waarvan één kant iets hoger is. Een soort hoofdsteun of kussen dus. Er zijn archeologen die in deze steen een offer-tafel zien!

Het kan bijna niet anders dan dat aan deze steen ook weer een legende verbonden zit. En die gaat als volgt: In "Roche-à-Frêne", een gehucht aan de Aisne, 4 km noord-oostelijk van hier, woonde eens een molenaar. De Aisne stond weer eens laag en de molen kreeg dus te weinig water. De molenaar vroeg daarom de duivel voor hem een dam in de rivier te bouwen om zo altijd van voldoende water verzekerd te zijn.

De duivel deed dit, maar natuurlijk alleen als de molenaar daarvoor in ruil zijn ziel aan de duivel zou geven. De molenaar stemde hierin toe. De duivel werkte de hele nacht door en de volgende ochtend moest de noeste arbeid vereffend worden. De molenaar kwam echter niet opdagen, wel zijn hond (De hond sturen i.p.v. zelf komen is een soort belediging). Daarop werd de duivel zo woest dat hij zijn bouwwerk meteen weer vernielde. Uitgeput ging de duivel daarna op deze steen rusten. Vanaf dat moment heet deze steen het duivelsbed.

Deze steen zou ook nog een onderdeel uitmaken van de grote beer. Het stelt dan het meest vergelegen punt van het pangedeelte van de bekende steelpanvorm voor.

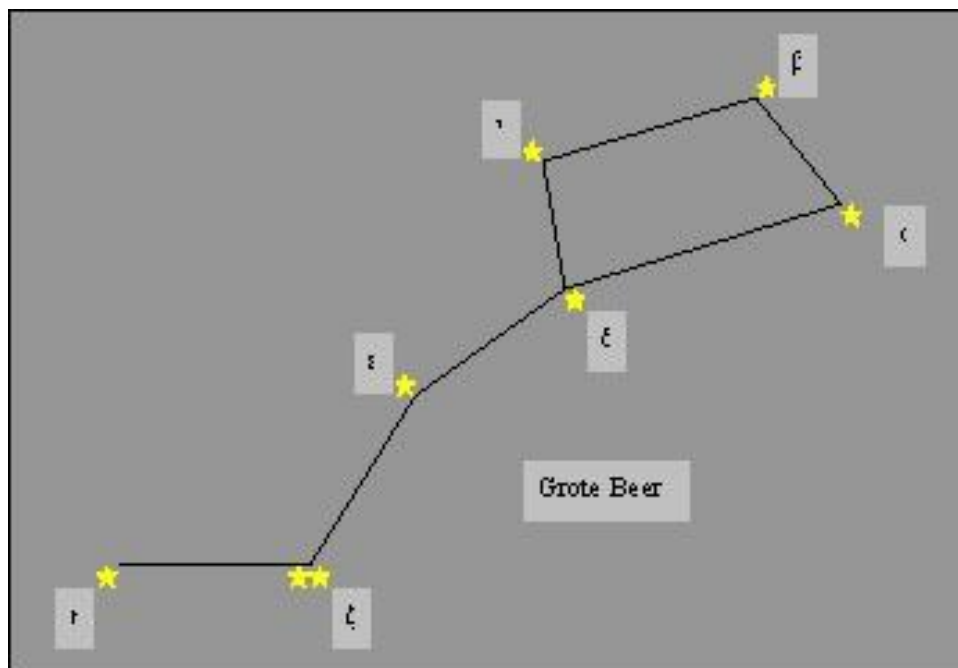
Overigens, de `resten` van zijn verwoeste dam zijn nog steeds in Roche-à-Frêne te zien als een smalle rotswand die recht uit de berghelling steekt.

- Loop terug naar het bospad, dat u net gekruist bent, en ga rechtsaf.
- Neem het eerste, wat onduidelijke, pad rechtsaf. Dit pad wordt gekenmerkt doordat aan het begin ervan een steen uit de grond steekt. Volg dit dalende pad tot bij een kruising van paden.
- Ga hier rechtsaf en even verder steekt u een beekje over. Het padje wordt een halfverhard pad en komt uit op een doorgaande asfaltweg.
- Ga hier linksaf (=GR). Dit dalende weggetje brengt u tot in "Morville". Een klein gehucht bij Wéris. Loop door tot bij de kruising met de weg Heyd-Wéris.
  - o Links van de kruising ziet u een fontein. In de buurt van deze fontein zou een Menhir of zelfs een dolmen in de grond begraven zijn. Er zijn mensen die denken dat het begraven ligt in de buurt van een kruis 250m verderop naar rechts. Iets zuidelijk van hier ligt een kapelletje, dat gewijd is aan de heilige St-Isidoor die erom bekend dat hij als door een wonder een fontein kan laten ontspringen.

- Ook wordt St-Isidoor afgebeeld met een engel die een "ploeg" bedient. "De ploeg" is weer een andere benaming voor het sterrenbeeld "de grote beer". In de projectie van de grote beer door megalithische bouwwerken zou deze fontein inderdaad overeenkomen met een ster in het genoemde sterrenbeeld.
  - Na al dit gespeculeer, gaan we het laatste stuk van de wandeling maar eens afmaken.
- Steek de kruising over. U verlaat Morville en daalt verder af (=GR). Na 400m komt u bij een kruising van wegen. Ook hier gaat u rechtdoor. Na 700m komt u weer bij een kruising.
  - Ga hier wederom gewoon rechtdoor. De weg wordt een halfverhard pad dat al spoedig gaat dalen. Pas hier, bij regenachtig weer, wel op voor uitglijers !!! Dit dalende pad komt, na een bocht naar rechts, uit op een asfaltweg.
  - Bent u met de **auto**, ga hier dan rechtsaf en u bent weer bij het beginpunt van deze wandeling Bent u met de **trein**, dan gaat u hier linksaf. Na zo'n 1,5 km deze dalende weg gevolgd te hebben, komt u weer uit bij het station van Barvaux. En nu maar hopen dat u niet al te lang op een van de volgende treinen hoeft te wachten.

EINDE

Ster:	Naam v.d. ster:	Komt in het landschap overeen met:
α	Dubhe	Lit du Diable ofwel het duivelsbed.
β	Merak	Fontein in Morville.
γ	Phekda	Dolmen de Wéris ofwel het Noordelijke ganggraf.
δ	Megrez	Kruising van paden en wegen, 500m ten westen van de kerk van Wéris.
ε	Alioth	Dolmen d'Oppagne ofwel het Zuidelijke ganggraf
ζ	Alcor en Mizar	Menhirs d'Oppagne
η	Alkaïd	Pas Bouhaimont

Opm.: De "Pas Bouhaimond" (overeenkomend met de ster Alkaïd in de Grote Beer) is niks meer dan een steen in de grond in het bos van Bouchaimont. Op deze wandeling komt u er niet langs. Deze steen komt net boven de grond uit en het zou een afdruk van een ossepoet bevatten. Er wordt over gespeculeerd of deze steen wellicht de bovenkant van een menhir of zelfs een complete dolmen zou zijn. Uitgraven dan maar !!!